

ІСТОРІЯ

УДК 316.7:323.1(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14065905>

Щодо формування української національної ідентичності під впливом історичних подій XX століття

Федотова Оксана Олегівна,

доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор,

Маріупольський державний університет,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5665-8712>

Галуха Любов Юріївна,

кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри історії України,

кафедра історії України, факультет історії, політології та міжнародних

відносин, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне,

Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5174-5286>

Верезомська Світлана Жоржівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук,

Полтавський державний медичний університет, м. Полтава, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-8834-3494>

Прийнято: 28.10.2024 | Опубліковано: 30.11.2024

***Анотація:** Еволюція національної ідентичності в Україні відображає непросту історію, що склалася під впливом політичних змін, культурного відродження та боротьби за автономію, які сприяли зростанню українського*

націоналізму. Актуальність теми підкреслюється сучасним геополітичним становищем України, адже розуміння історичних витоків української ідентичності дає змогу усвідомити її національну стійкість. Аналіз ХХ століття, періоду, позначеного революційними рухами, репресіями, світовими війнами та радянською владою, допомагає глибше зрозуміти, як українці створили колективну ідентичність, незалежну від російського впливу, попри численні спроби русифікації та радянзації.

Мета дослідження – аналіз ролі ключових історичних подій у формуванні української національної свідомості та розвитку українського націоналізму.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури, абстрагування, узагальнення, систематизація.

Результати дослідження: історичні події в сукупності сформували стійку національну свідомість. Українська революція закріпила прагнення до суверенітету, тоді як Голодомор і радянські репресії проти інтелігенції посилили опір зовнішньому контролю. Друга світова війна підкреслила унікальне становище України, адже націоналістичні рухи продовжували боротьбу за незалежність попри посилені репресії. У повоєнний період радянська політика русифікації посилилася, але дисидентські рухи 1960–1980-х років допомогли зберегти українську ідентичність. З розпадом Радянського Союзу Україна здобула незалежність, що дало можливість знову утвердити національну ідентичність та відродити культурну гордість.

Висновки: Формування українського націоналізму в ХХ столітті свідчить про глибоку стійкість до зовнішнього тиску та культурної асиміляції. Аналіз подій показує, що українська національна ідентичність розвивалася як через опір, так і через адаптацію, що в підсумку сприяло формуванню єдиного почуття самовизначення. Ця еволюція продовжує визначати шлях України, демонструючи, як історична боротьба за ідентичність зміцнила сучасне прагнення до суверенітету та національної гордості.

Ключові слова: патріотизм, національна свідомість, культурне відродження, історична пам'ять, дисидентський рух.

On the Formation of Ukrainian National Identity under the Influence of Historical Events of the Twentieth Century

Oksana Fedotova,

Doctor Habilitated (History), Senior Research Officer, Professor, Mariupol State University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5665-8712>

Liubov Halukha,

PhD in History, Associate Professor, Professor of the Department of History of Ukraine, Faculty of History, Political Science, and International Relations, Rivne State Humanitarian University, Rivne, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5174-5286>

Svitlana Verezomska,

PhD in History, Associate Professor, Department of Philosophy and Social Sciences, Poltava State Medical University, Poltava, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-8834-3494>

Abstract: *The evolution of national identity in Ukraine reflects a complex history shaped by political change, cultural revival and the struggle for autonomy, which contributed to the growth of Ukrainian nationalism. The topic's relevance is underscored by Ukraine's current geopolitical situation, as understanding the historical origins of Ukrainian identity allows us to understand its national resilience. An analysis of the twentieth century, marked by revolutionary movements, repression, world wars, and Soviet rule, helps better understand how Ukrainians*

created a collective identity independent of Russian influence despite numerous attempts at Russification and Sovietisation.

The study's purpose is to analyse the role of key historical events in the formation of Ukrainian national consciousness and the development of Ukrainian nationalism.

Research methods: analysis of scientific literature, abstraction, generalisation, systematisation.

Results of the study: Historical events in the aggregate formed a stable national consciousness. The Ukrainian Revolution cemented the desire for sovereignty, while the Holodomor and Soviet repression of the intelligentsia strengthened resistance to external control. The Second World War underscored Ukraine's unique position as nationalist movements continued to fight for independence despite intensified repression. In the post-war period, the Soviet policy of Russification intensified, but dissident movements of the 1960s and 1980s helped to preserve Ukrainian identity. With the collapse of the Soviet Union, Ukraine gained independence, which provided an opportunity to reassert national identity and revive cultural pride.

Conclusions: The formation of Ukrainian nationalism in the twentieth century demonstrates a deep resistance to external pressure and cultural assimilation. The analysis of events shows that Ukrainian national identity evolved through resistance and adaptation, ultimately contributing to a unified sense of self-determination. This evolution defines Ukraine's path, demonstrating how the historical struggle for identity has strengthened the contemporary desire for sovereignty and national pride.

Keywords: *patriotism, national consciousness, cultural revival, historical memory, dissident movement.*

Постановка проблеми. Еволюція національної ідентичності в Україні – зокрема через призму українського націоналізму у ХХ столітті – є складним питанням, сформованим переломним історичним досвідом та суспільно-

політичними трансформаціями. Цей період був позначений постійною боротьбою за автономію, культурне самовираження та існування в умовах зовнішнього тиску й утисків. Українці пройшли через численні іноземні вторгнення, окупації та політику, спрямовану на русифікацію й інтеграцію до імперських або радянських структур. Кожен із цих викликів виступав як перешкодою, так і каталізатором, змушуючи українців обирати між адаптацією та опором, що сприяло формуванню чіткої національної ідентичності й закладенню основ сучасного українського націоналізму. Розуміння цього розвитку є важливим для усвідомлення витоків стійкості сучасного українського суспільства, його прагнення до суверенітету й культурної солідарності, які визначають сьогодишню Україну [1].

Актуальність цієї проблеми зростає на тлі сучасних геополітичних подій – вони демонструють невпинне утвердження української ідентичності попри зовнішній вплив. Вивчення того, як ключові історичні події – від Української революції (1917–1921 рр.) та Голодомору до радянських репресій 1930-х років і дисидентських рухів кінця радянської епохи – формували національну свідомість, допомагає глибше осягнути давні джерела українського націоналізму. Такий аналіз є ключовим для розуміння сучасної боротьби України за самовизначення, оскільки він пов’язує історичний досвід репресій і стійкості з теперішніми прагненнями до незалежності й культурної ідентичності [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Еволюція української національної ідентичності, особливо впродовж ХХ століття, є темою численних наукових дискусій. Дослідники вивчають важливу роль історичних подій і політичних зрушень у формуванні сучасного українського націоналізму [3-4]. Основним питанням таких досліджень є суперечність між українською та російською ідентичностями, що особливо загострилася в період радянської влади та суттєво вплинула на розвиток українського націоналізму. Дослідники Яремчук С. [5] і Коцур В. [6] зробили вагомий внесок у вивчення впливу розпаду імперій у Східній Європі на відродження

української ідентичності, зокрема наслідки розпаду Російської імперії та пізніше Радянського Союзу. У їхніх роботах висвітлюється складний історичний шлях України, демонструючи, як національне прагнення до суверенітету неодноразово стикалося з російською імперською та радянською політикою. Автори [5–6] стверджують, що репресивна політика радянських часів, зокрема заходи, спрямовані на придушення української мови, культури та інституцій, мала на меті знищення української ідентичності.

Толочко С. [7] та Ратушна О. [8] підкреслюють значення взаємодії між національною та соціальною ідентичністю в історії України. В їхніх дослідженнях ХХ століття окреслюється як період подвійної боротьби: з одного боку, українці прагнули формувати національну ідентичність, незалежну від російського впливу, з іншого – були змушені адаптуватися до тиску глобальних ідеологій, таких як комунізм і соціалізм. Науковці [7–8] зазначають, що формування української ідентичності ускладнювалося внутрішніми ідеологічними конфліктами, оскільки деякі українці підтримували радянські ідеї, тоді як інші приєднувалися до більш етноцентричних націоналістичних рухів.

Українські дослідники Мазука Л. [9] та Бондарчук К. [10] зробили значний внесок у вивчення історичних чинників, які сприяли розвитку української національної свідомості. У своїх працях [9–10] вони аналізують, як процеси індустріалізації, урбанізації та зростання освітнього рівня вплинули на поширення національної ідентичності як серед селянства, так і міських верств населення. На їхню думку, розвиток українського націоналізму в ХХ столітті був тісно пов'язаний з економічними трансформаціями, особливо в Західній Україні, де націоналізм набув антирадянського спрямування.

Проблему радянської спадщини та її впливу на національну ідентичність досліджують такі науковці, як Коляструк О. [11] та Бевз Т. [12]. У своїх працях автори аналізують соціолінгвістичні аспекти становлення української ідентичності, приділяючи особливу увагу мові як важливому чиннику

національного самосприйняття. Їхні дослідження демонструють, що мовна політика, особливо в пізньорадянський період та в Україні після здобуття незалежності, мала значний вплив на формування національної ідентичності.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. До невирішених аспектів у дослідженні еволюції української національної ідентичності та впливу історичних подій на український націоналізм у XX столітті належать різноманітні наслідки радянської політики ідентичності в Україні, роль двомовності у формуванні національної належності, а також вплив культурних і повсякденних практик в умовах політичних репресій. У багатьох дослідженнях основна увага приділяється радянським репресіям або мовній політиці, однак бракує детального аналізу, який би пояснював, як досвід окремих регіонів, зокрема Західної та Східної України, призвів до відмінностей у поглядах на ідентичність, що зберігаються донині. Крім того, хоча зв'язок між мовою та ідентичністю широко визнаний, недостатньо досліджено вплив двомовності на національне самосприйняття, особливо серед російськомовних українців зі стійким відчуттям української національної ідентичності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз ролі основних історичних подій у формуванні української національної свідомості та еволюції українського націоналізму.

Відповідно до мети було визначено та вирішено такі завдання: дослідити вплив ключових історичних подій на розвиток української національної свідомості, проаналізувати роль регіональних відмінностей у формуванні національної ідентичності, оцінити вплив радянської політики на еволюцію українського націоналізму, а також дослідити значення мови та культури в укріпленні української національної ідентичності протягом XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування української національної ідентичності в умовах історичних подій XX століття є складним і багатограним процесом, тісно пов'язаним з періодами значних суспільно-політичних потрясінь, воєн та політики, що безпосередньо впливали на

культурну та національну свідомість. Упродовж цього століття українці пройшли шлях від автономії до репресій, що суттєво вплинуло на становлення національної ідентичності, відмінної від російських чи радянських впливів.

Визвольна революція 1917-1921 років стала важливим переломним моментом у розвитку національної свідомості. Після розпаду Російської імперії українці отримали можливість захистити суверенітет шляхом утворення Української Народної Республіки (УНР). Цей рух характеризувався проголошенням незалежності та акцентом на культурному відродженні, зокрема розвитку україномовної освіти та преси, що разом зміцнило усвідомлення української ідентичності. Попри те, що ця перша спроба здобуття незалежності закінчилася інкорпорацією України до складу Радянського Союзу, УНР та подальша боротьба за незалежність залишили тривалий відбиток у колективній пам'яті, закладаючи основи для єдності та гордості за національну спадщину. Образ УНР як періоду короткочасної, але значущої автономії продовжував надихати українців на національні прагнення, особливо у контексті радянської політики, яка в наступні десятиліття намагалася зменшити значущість цих досягнень [13].

1920–1930-ті роки позначилися періодом радянської консолідації, у рамках якої більшовицький режим запровадив політику, що спершу сприяла культурній автономії, але швидко трансформувалася в репресії. На початку 1920-х радянська політика «українізації» була спрямована на здобуття місцевої підтримки шляхом популяризації української мови та культури в адміністративному управлінні, освіті та засобах масової інформації. Проте наприкінці 1920-х – на початку 1930-х цю політику скасували, оскільки радянська влада дедалі більше сприймала український націоналізм як загрозу.

Жорстка політика Йосипа Сталіна, особливо примусова колективізація та штучний голод, відомий як Голодомор, завдали Україні нищівного удару. Голодомор 1932–1933 років, під час якого мільйони українців загинули від голоду внаслідок конфіскації зерна для індустріалізації, глибоко травмував українське сільське населення – основного носія української культури та

національної свідомості. Голод у поєднанні з масовими репресіями проти української інтелігенції призвів до пригнічення національної ідентичності та викликав страх і недовіру до радянської влади.

Радянська пропаганда просувала концепцію «радянського народу», намагаючись об'єднати етнічні ідентичності в єдину соціалістичну спільність, однак політика примусового голоду та культурних репресій залишила глибокий слід в українській колективній пам'яті, зміцнивши прагнення опиратися зовнішньому пануванню.

Друга світова війна знову підняла питання про українську незалежність, особливо у контексті національно-визвольної боротьби. Українці опинилися між двома могутніми силами – Радянським Союзом і нацистською Німеччиною. Українські націоналістичні рухи, такі як Організація українських націоналістів (ОУН) та Українська повстанська армія (УПА), намагалися скористатися складною ситуацією для досягнення незалежності. УПА, ведучи збройну боротьбу проти нацистських та радянських військ, прагнула створити суверенну українську державу.

Проте ці зусилля були жорстко придушені, коли Червона армія повернулася на українську територію у 1944 році. Радянська влада зображала українських націоналістів як зрадників та колабораціоністів – це суттєво вплинуло на післявоєнне сприйняття української ідентичності. Попри це, дії УПА свідчать про стійкість національної ідентичності, а історія цієї боротьби за незалежність продовжує залишатися важливим елементом української колективної пам'яті [14].

У післявоєнний період радянський уряд посилив політику русифікації для подальшої інтеграції України в Радянський Союз. Через освітню, культурну та мовну асиміляцію радянська влада прагнула знищити українську самобутність і сприяти формуванню єдиної радянської ідентичності. Російська мова стала домінувати в уряді, освіті та засобах масової інформації, тоді як українська дедалі більше витіснялася до сільських або символічних сфер вжитку.

У цей період виник дисидентський рух – мережа інтелектуалів та активістів, що ставили під сумнів радянські наративи та виступали за збереження культури й забезпечення політичних прав. Видатними постатями цього руху стали Василь Стус та Іван Дзюба, які боролися за права людини й національну ідентичність, незважаючи на переслідування та арешти. Їхні твори, які критикували радянську систему та висвітлювали проблеми ідентичності, знайшли відгук серед широких кіл суспільства, зберігаючи ідеали української автономії та цілісності.

Дисидентський рух став важливою протиположністю радянській ідеології, сприяючи збереженню української мови, історії та ідентичності в умовах русифікації та радянської уніфікації. Політика радянської держави щодо України впродовж XX століття відображала коливання між обмеженими культурними свободами та репресивними заходами, спрямованими на контроль національної свідомості.

У таблиці 1 представлено стислий огляд ключових історичних подій та їхнього впливу на українську національну ідентичність.

Таблиця 1

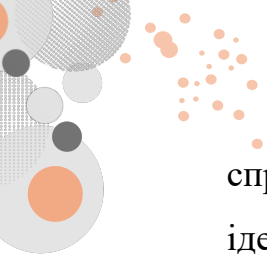
Характеристика впливу на національну ідентичність ключових історичних подій XX століття [13 – 15]

Період	Ключові події/політика	Вплив на українську національну ідентичність
1917-1921	Українська революція, створення УНР	Посилення національної ідентичності, фундамент для автономії
1920-ті	Українізація	Тимчасова популяризація української культури та мови
1932-1933	Голодомор	Придушення носіїв сільської ідентичності, посилення опору
1939-1945	Друга світова війна, опір УПА	Посилення боротьби за незалежність, поширення ідей боротьби за незалежність, наративів мучеництва
Поствоєнний період	Русифікація, дисидентський рух	Опір радянській, збереження ідентичності

1980-ті та 1990-ті роки стали періодом значного культурного відродження та активізації громадських рухів в Україні, які відіграли вирішальну роль у формуванні національної ідентичності та підготовці до здобуття незалежності. Ці роки характеризувалися відродженням українського культурного самовираження, активним дисидентським рухом, який кидав виклик радянському гніту, а також політичними змінами, що завершилися розпадом Радянського Союзу. Ця трансформація сприяла відновленню національної ідентичності, завершившись утворенням незалежної української держави у 1991 році. Вплив культурних і наукових товариств, дисидентських рухів та політичного пробудження цього періоду був важливим чинником у розвитку національної свідомості, допомагаючи Україні переосмислити свій культурний та історичний дискурс на противагу радянській ідеології.

Культурне відродження 1980-х років зміцнювалося завдяки діяльності різних культурних і наукових товариств, які займалися збереженням і популяризацією української спадщини. На відміну від попередніх десятиліть, позначених політикою русифікації та пригніченням національної ідентичності, наприкінці радянського періоду контроль послабився, що дало можливість українським інтелектуалам, письменникам, історикам та митцям досліджувати й прославляти свою національну культуру. Організації, такі як Наукове товариство імені Шевченка та Спілка письменників України, створили інтелектуальні платформи для вільного осмислення історичної та культурної ідентичності України. Вони видавали наукові та літературні праці, присвячені українській мові, фольклору, літературі та історії, відновлюючи інтерес до культурних аспектів, які раніше замовчувалися радянською владою. Ці товариства також пропагували використання української мови, підкреслюючи її значення як основи національної ідентичності. Підвищена культурна свідомість, яку підтримували ці організації, сприяла зміцненню почуття гордості та єдності серед українців, що почали більше ідентифікувати себе зі своєю унікальною культурною спадщиною. Діяльність цих товариств

сприяла трансформації суспільного сприйняття від радянсько-центричної ідентичності до ідентичності, що ґрунтується на українській історії та традиціях [16].

Дисидентські та громадські рухи стали важливими чинниками зміцнення української національної ідентичності у зазначений період. У 1980-х роках ці рухи ставали дедалі активнішими та більш організованими, а їхні учасники відкрито виступали за політичні й культурні права, попри загрозу радянських репресій. Багато з цих рухів розвинулися під впливом спадщини попередніх дисидентів, які зазнали переслідувань за радянського режиму, таких як Василь Стус та Іван Дзюба. Ці постаті надихнули нове покоління на продовження боротьби за збереження культури та захист прав людини.

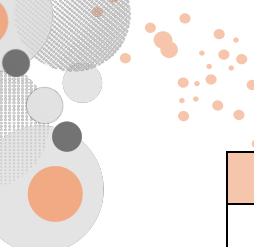
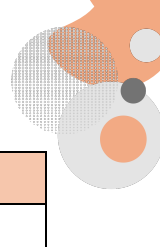
Одним з найвідоміших рухів цього спрямування була Українська Гельсінська група, заснована у 1976 році, яка зосередилася на моніторингу порушень прав людини в Радянському Союзі та поширенні інформації про репресії проти українців та інших радянських громадян. Українська Гельсінська група відіграла значну роль у мобілізації громадської підтримки й приверненні міжнародної уваги до питання українського суверенітету. Зі зміною політичного клімату ці рухи здобули широку підтримку громадськості, що сприяло посиленню критики радянської політики та утвердженню ідеалів свободи й національної гідності.

До кінця 1980-х років дисидентські рухи трансформувалися у більш організовані громадські ініціативи, що боролися за незалежність України [17].

У таблиці 2 подано стислий огляд основних елементів культурного відродження, громадських рухів та становлення незалежної України, окреслено ключові події та їхній вплив на українську національну ідентичність.

Таблиця 2

Характеристика ключових подій, що вплинули на національну ідентичність українців [16 – 18]

Період	Головні події	Вплив на національну ідентичність
1980-ті рр.	Культурні та наукові товариства	Відродження української мови, історії та традицій
Кінець 1980-х років	Дисидентські рухи та громадська активність	Посилення опору радянському контролю, натхнення єдністю
1989 р.	Утворення Руху	Мобілізована підтримка незалежності та національного самоусвідомлення
1991 р.	Розпад СРСР, здобуття незалежності	Встановлення українського суверенітету, підґрунтя для національної гордості
Початок 1990-х років	Культурна та історична переоцінка	Просування національного дискурсу, заохочення до вивчення спадщини

Кульмінацією цих процесів став розпад Радянського Союзу у 1991 році – подія, яка кардинально змінила політичну ситуацію у Східній Європі та надала Україні можливість здобути незалежність. У останні роки існування Радянського Союзу відбулося значне послаблення його влади, оскільки політика гласності та перебудови, запроваджена Михайлом Горбачовим, мимоволі спричинила посилення націоналістичних настроїв у союзних республіках. В Україні громадські рухи, такі як Народний Рух України (Рух), відіграли ключову роль у мобілізації населення на підтримку незалежності. Заснований у 1989 році, Рух спочатку діяв як рух за національне та культурне відродження, проте швидко перетворився на потужну політичну силу, що виступала за повний суверенітет України. Рух організовував масштабні мітинги, демонстрації та інші публічні заходи, які спонукали українців осмислювати свою ідентичність та уявляти майбутнє поза радянськими рамками. Підтримка незалежності досягла апогею на референдумі 1991 року, коли понад 90% виборців проголосували за вихід України зі складу Радянського Союзу. Цей історичний момент став поворотним у розвитку України, оскільки 24 серпня 1991 року країна офіційно проголосила свою незалежність і розпочала процес розбудови власної державності [19–21].

Розпад Радянського Союзу та утворення незалежної України стали переломними подіями у формуванні національної самосвідомості.

Пострадянський період дозволив українцям відновити елементи своєї культурної та історичної спадщини, які були пригнічені або спотворені за часів радянської влади. Держава і громадськість ініціювали створення українського національного дискурсу, відмінного від радянської ідеології. Цей процес охоплював переоцінку історії, відновлення національної символіки, популяризацію української мови та виховання гордості за українську культуру. Вперше в новітній історії українці отримали можливість визначати свою ідентичність за власними критеріями та досліджувати її аспекти, які були маргіналізованими протягом багатьох поколінь. Освітні реформи, культурні ініціативи та публічне відзначення національних свят сприяли відродженню почуття приналежності та національної ідентичності, а спадщина попередніх культурних і дисидентських рухів стала підґрунтям для цієї трансформації.

Висновки. Таким чином, історичні події та соціальні рухи, зокрема боротьба за права, мова і культура, сформували сучасне розуміння української ідентичності, яка постала як унікальне явище, засноване на відданості національним цінностям та готовності захищати свою суверенність і культурну спадщину.

Національна свідомість, загартована в умовах постійної боротьби, стала визначальним елементом української ідентичності, що ґрунтується на спільному досвіді, культурних цінностях та історичних уроках. Впродовж століть прагнення до свободи та самовизначення допомогло подолати радянські впливи і заклало основу для побудови незалежної держави. Українці, відновлюючи культурну та історичну спадщину, змогли утвердити власний національний дискурс як альтернативу радянській ідеології.

Протягом кожного історичного періоду українці долали складні умови зовнішнього контролю, зберігаючи внутрішню солідарність і зміцнюючи почуття єдності, яке протистояло репресіям і адаптувалося до численних викликів. Зокрема, дисидентський рух заклав інтелектуальне підґрунтя для українського суверенітету – спадщину, яка згодом сприяла здобуттю незалежності наприкінці ХХ століття. Сукупний вплив цих подій утвердив

національну свідомість, що засновується на боротьбі за збереження культури, автономію та власну ідентичність.

Список використаних джерел

1. Стрільчук Л. Еволюція політики пам'яті в сучасній Україні: пострадянські наративи та національна політика пам'яті (на прикладі державних свят). *Літопис Волині*. 2023. № 29. С. 96-100.
2. Балабанов К. В., Лисак В. Ф. Державне регулювання утвердження національної та громадянської ідентичності в Україні: концептуальний вимір. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, політологія*. 2023. № 35-36. С. 61-68.
3. Klymenko L. Forging Ukrainian national identity through remembrance of World War II. *National Identities*. 2020. № 22 (2). P. 133-150.
4. Barrington L. Citizenship as a cornerstone of civic national identity in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2021. № 37 (2). P. 155-173.
5. Яремчук С., Дияк В., Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2023. № 26 (1). С. 105-111.
6. Коцур В. Українська ідентичність в умовах «гібридної» війни російської федерації проти України. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 13. С. 83-105.
7. Толочко С. В. Громадянська ідентичність особистості: актуальність формування та виявлення в сучасній Україні. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. С. 181-191.
8. Ратушна О. Українська національна ідентичність та євроінтеграція: історико-соціальний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 57 (3). С. 4-9.

9. Мазука Л. Модифікація державної політики збереження національної ідентичності закордонних українців. *Політичні дослідження*. 2022. № 2 (4). С. 160-179.
10. Бондарчук К., Чумаченко О. Мова і пісня як чинники національної ідентичності українців. *Current issues of linguistics and translation studies*. 2023. № 30. С. 14-21.
11. Коляструк О., Коляструк О. Ідентичність українців та росіян та погляд на сусіда. *Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsyiubynskyi State Pedagogical University Series: History*. 2021. № 38. С. 62-69.
12. Бевз Т. Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози. *Українознавство*. 2022. № 3 (84). С. 8-26.
13. Levyk B., Aleksandrova O., Khrypko S., Iatsenko G. Geo-policy and Geopsychology as Cultural Determinants of Ukrainian Religion, Mentality, and National Security. *Journal of History Culture and Art Research*. 2020. Vol. 9, № 3. P. 217-225.
14. Cancio R., Kuptsevykh-Timmer A., Omori M. Perpetual war with the brother nation: An analysis of Ukrainian veterans, cultural identity and historical trauma. *Journal of War & Culture Studies*. 2020. № 13 (3). P. 219-236.
15. Botvyn T., Aleksandrova M., Krymets L., Dobrovolska R., Rudenko O. Philosophical comprehension of the formation and development of Ukrainian culture in the context of military realities: the geopolitical aspect. *Amazonia Investiga*. 2022. № 11 (58). P. 84-92.
16. Vitale A. Why Ukrainians Resist. Historical Memory, Civic Identity, Political Independence. *Nuovi autoritarismi e democrazie: diritto, istituzioni, società*. 2023. № 5 (1). P. 94-107.
17. Kindrachuk N. The role of the Ukrainian diaspora in preserving the cultural identity and individuality of the Ukrainian nation during the 1960s and 1970s. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2023. № 1 (37). P. 26-40.

18. Boichak O., Jackson S. From national identity to state legitimacy: Mobilizing digitally networked publics in eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*. 2020. № 13 (3). P. 258-279.

19. Піщанська В. М. Козацька культура доби українського Бароко: релігійно-естетичний синкретизм духовної сфери: дис. ... д-ра культурології: 26.00.01 «Теорія та історія культури»; Нац. акад. кер. кадр. культури і мистецтв. К., 2018. 433 с.

20. Краснодемська І. Й. Військово-політичне протистояння між УНР та РСФРР в новітній українській історіографії. *Українознавство*. 2019. № 3. С. 21–41.

21. Краснодемська І. Й. Становлення та діяльність УНДО на західноукраїнських землях (1925–1939 рр.). *Українознавство*. 2016. № 3. С. 131–144.